

Izabela Wielicka

Wirtualne wrota wiedzy

Niezwykle szybki rozwój technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych oraz ogólnosiwiatowy pęd do budowy społeczeństwa informacyjnego spowodowały ogromne zmiany w funkcjonowaniu bibliotek.

Ambicją niemal każdej biblioteki stało się posiadanie katalogu komputerowego. O jego zaletach nie trzeba było nikogo przekonywać. Jeśli tradycyjna biblioteka chce właściwie zaprezentować swe zbiory czytelnikowi z różnych punktów widzenia, musi zbudować oddzielne katalogi dla różnych rodzajów zbiorów, np. druków zwartych, czasopism czy zbiorów specjalnych. W katalogu komputerowym jeden opis może być wykorzystywany wielokrotnie do prezentowania różnego typu informacji. Ten sam dokument informuje nas np. jakie inne dzieła danego autora znajdują się w zbiorach itp. Opis stosowany w katalogach kartkowych realizuje funkcje wyszukiwawcze za pomocą jednego tylko elementu – hasła. W systemach zautomatyzowanych – według dowolnych elementów opisu. Biblioteki, tak jak firmy i przedsiębiorstwa, posiadają własne strony internetowe. Biblioteczne www jest nieocenionym narzędziem komunikacyjnym. Oprócz roli informacyjnej spełnia jeszcze jedną ważną funkcję. Umożliwiając czytelnikowi korzystanie z bibliotecznego katalogu on-line biblioteki wychodzą poza placówkę istniejącą fizycznie i wydłużają godziny jej otwarcia.

Wspólnymi siłami

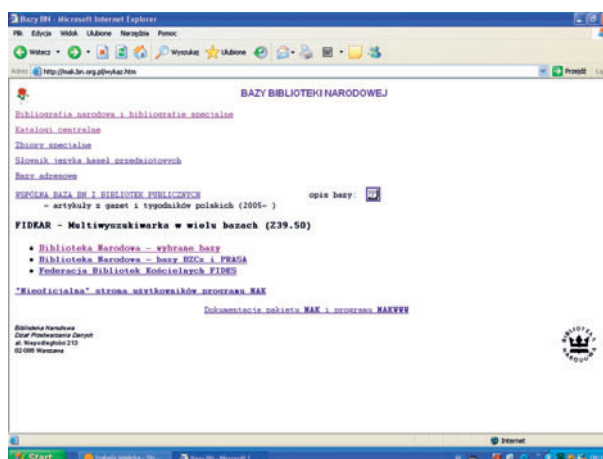
Zarówno w Polsce jak i na całym świecie, zauważalny jest proces transformacji bibliotek ze zorientowanych na zbiory, ku zorientowanym na dostęp. Powszechna jest również tendencja do ich odchodzenia od samowystarczalności i nawiązywanie ściślejszej sformalizowanej współpracy. Biblioteki, zwłaszcza uczelniane, zaczęły łączyć się w konsorcja celem dzielenia się zasobami i wzbogacania ich. Ponadto pojawienie się nowoczesnych technik informacyjnych wymusiło na tych placówkach nie tylko wykorzystanie nowych metod do prezentacji i udostępniania własnych zasobów i usług, ale przede wszystkim, konieczność zorganizowania i zapewnienia swoim użytkownikom dostępu do zewnętrznych, wirtualnych źródeł informacji. Wspólnymi siłami zaczęto więc two-

żyć katalogi centralne, które zostały zasilone rekordami komputerowych katalogów pojedynczych bibliotek.

Wiedza scentralizowana

Bibliotekarze i pracownicy informacji naukowej, będąc w posiadaniu katalogów komputerowych, budują potężne sieci informacyjne oraz spójne jednorodne katalogi centralne i inne bazy danych. Dawniej pracownicy naukowci musieli dokonywać niemal detektywistycznych poszukiwań chcąc znaleźć w polskich bibliotekach potrzebną literaturę. Dziś nieocenionym i niezbędnym narzędziem w procesie pozyskiwania wiedzy stanowią ogólnodostępne, sieciowe systemy informatyczne, coraz bardziej bezobsługowe i z milionami rekordów. Stosując metawyszukiwanie – można przeszukiwać przy pomocy jednego prostego działania wiele różnych bibliotecznych zasobów on-line. Katalogi centralne umożliwiają znalezienie poszukiwanej przez nas pozycji książkowej wskazując listę polskich bibliotek, które posiadają ją w swych zasobach. Bazy bibliograficzne pozwalają dodatkowo zapoznać się z zawartością czasopism. Szukając artykułów prasowych na interesujący nas temat otrzymamy informację w jakim czasopiśmie, w którym numerze i na której jego stronie dana publikacja się znajduje. Z pewnością fakt ten ucieszy niejednego studenta, nad którym jak miecz Damoklesa wisi widmo napisania pracy magisterskiej. Nie ma już potrzeby praktykowanej przez lata czynności przeglądania wielu drukowanych roczników czasopism czy roczników bibliograficznych.

Już w latach 70-tych pracę nad automatyzacją opracowania i udostępniania zbiorów rozpoczęła Biblioteka Narodowa w Warszawie. Pierwszą bazą danych była eksperymentalna baza Centralnego Katalogu Czasopism

Zagranicznych. Potem pojawił się Centralny Katalog Książek Zagranicznych. Od 1986 r. prowadzi się bazę

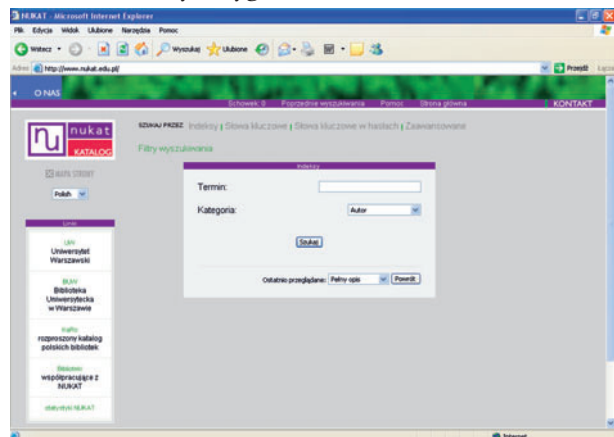

danych książek rejestrowanych w „Przewodniku Bibliograficznym”. Specjaliści z BN zaczęli tworzyć także bazy innych typów dokumentów. W tej chwili użytkownik Internetu ma dostęp do ponad dwudziestu baz danych prowadzonych w systemie MAK, obejmujących przede wszystkim bibliografię narodową. Wśród nich znajdują się m.in. następujące bazy: *Książki polskie (1976-)*, *Książki Polskie Podziemne (1976–1989)*, *Czasopisma polskie*, *Czasopisma polskie podziemne*, *Polonica zagraniczne (1993-)*, *Przekłady literatury polskiej (1981-)*, *Bibliografia Dokumentów Elektronicznych (2001-)* oraz *Bibliografia artykułów z czasopism polskich*.

<http://mak.bn.org.pl/wykaz.htm>

W 2002 r. nastąpiło oficjalne otwarcie Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego NUKAT w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Katalog ten metodą współkatalogowania tworzą polskie biblioteki naukowe i akademickie stosujące zintegrowane systemy biblioteczne, (Aleph, Horizon, Prolib, VTLS/Virtua). Każdy opis dokumentu jest tu tworzony tylko raz i kopiowany do katalogów lokalnych. W przedsięwzięciu tym uczestniczy ponad 900 bibliotekarzy z 58 bibliotek. Zadaniem Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego jest dostarczenie informacji o dokumentach i miejscu ich przechowywania oraz udostępnienie katalogom lokalnym gotowych rekordów kartotek hasel wzorcowych, a także rekordów bibliograficznych. Kryteria wyszukiwawcze to: indeksy, słowa kluczowe, słowa kluczowe w hasłach oraz wyszukiwanie zaawansowane. Można też zastosować filtry wyszukiwania. W chwili obecnej katalog NUKAT zawiera ponad 600 tys. rekordów.

NUKAT otrzymał tytuł „Finalisty IX edycji konkursu Lider Informatyki tygodnika menedżerów i informa-

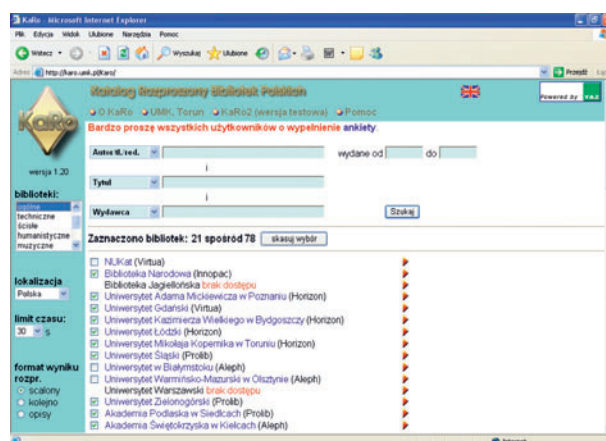
tyków Computerworld” w kategorii ORGANIZACJE UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ.

<http://www.nukat.edu.pl>

W 2001 roku użytkownicy Internetu uzyskali możliwość jednoczesnego przeszukiwania wielu katalogów także za sprawą Katalogu Rozproszonego Bibliotek Polskich KaRo. KaRo jest wyszukiwarką pozwalającą na dostęp do informacji o zasobach wielu polskich bibliotek i ułatwiającą wyszukanie interesujących pozycji księgarskich, czasopism lub opisów bibliograficznych. Należy go traktować jako narzędzie uzupełniające polski centralny katalog NUKAT. System pracuje w Uczelnianym Centrum Informatycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu na komputerze z dwoma procesorami Pentium Xeon/1, 5GHz/i pamięcią 1GB RAM, pod kontrolą systemu operacyjnego Linux-Fedora 4.

Od momentu uruchomienia, katalog KaRo spotkał się z dużym zainteresowaniem środowiska bibliotekarskiego. Bardzo szybko uzyskał oficjalny status przedsięwzięcia stowarzyszonego z katalogiem NUKAT.

W październiku 2003, na wniosek Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych, katalog KaRo został

wyróżniony nagrodą Ministra Edukacji Narodowej i Sportu.

<http://karo.umk.pl/Karo/>

Oblicze światowego jak i polskiego bibliotekarstwa zmieniło się diametralnie. Stereotyp bibliotekarza – natchnionego i bujającego w obłokach miłośnika książek odchodzi do lamusa. Współcześni pracownicy książki to wysokiej klasy specjaliści informacji naukowej. Rola bibliotek w budowaniu społeczeństwa informacyjnego jest olbrzymia. Przecież to właśnie biblioteki są najbardziej odpowiednie do lokalizacji punktów publicznego dostępu do Internetu. Dzięki swoim zasobom umożliwiają kontakt z bogatym i różnorodnym dziedzictwem kulturowym ludzkości, co w dobie globalizacji jest jednym ze sposobów przeciwdziałania unifikacji kultury. Biblioteki dysponują wiedzą o użytkownikach – ich potrzebach i zachowaniach.